

Ханстантинов В. О.

*Д-р політ. наук, професор,
завідувач кафедри економічної теорії і суспільних наук,
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна,
khanstantinov@mail.ru*

ПІДВИЩЕННЯ СТАТУСУ НАУКИ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬСТВА ЗНАНЬ

Розглянуто необхідність підвищення статусу науки як важливої складової модернізації сучасної України, розбудови суспільства знань. Наголошено на комплексному підході до розв’язання цього завдання. Окреслено головні напрями його вирішення.

Ключові слова: наука, статус, суспільство знань, освіта.

Необхідність підвищення статусу науки є об’єктивною для країни, яка прагне не відставати від інших. Слід зазначити, що наукомісткі продукти, в яких втілено інтелектуальні ресурси, виробляються лише фахівцями. В суспільстві знань за критеріями економічної ефективності, актуальності запитам ринку, екологічної безпеки тощо сформувався ланцюг, що включає науку, освіту і виробництво. Оскільки саме таке комплексне поєднання породжує нову якість і науки, і освіти, і виробництва, то, відповідно, у

підвищенні статусу науки мають бути об’єктивно зацікавлені не лише вчені, але рівною мірою влада, широкі кола освітян, і особливо бізнес-товариство.

Аналіз сучасного стану вітчизняної науки (і як суспільного інституту, що пов’язаний із освітою та виробництвом, і як складного механізму вироблення нового знання, що включає вчених і наукові заклади та установи) свідчить про її глибоку кризу. Причини занепаду відомі і різноманітні. Вони зумовлені економічним спадом, деіндустріалізацією, різким скороченням затребуваності у новітніх конструкторсько-технологічних розробках, хронічним недофінансуванням системи вищої освіти та академічної науки, наслідками масштабного етнополітичного конфлікту, що вразив державу і призвів до величезних матеріальних і людських збитків, відвернув увагу від питань розвитку науки. Окремо слід вказати на непродумані і непослідовні дії влади стосовно реформування системи освіти і науки, подолання в ній негативних явищ (плагіату, корупції, виконання дисертаційних робіт під замовлення тощо), які спотворюють саму природу науки як специфічного і спеціалізованого виду пізнавальної діяльності.

З огляду на те, що Україна для себе вибрала євроінтеграційні перспективи розвитку, постає як актуальне завдання підвищення статусу науки, а значить, і наукових і науково-педагогічних працівників. Вітчизняний інноваційний комплекс “наука – освіта – виробництво” має демонструвати відкритість для доповнень і змін, для збагачення свого змісту шляхом запозичення позитивного досвіду. А це потребує формування здатності вчених і творчих колективів змінювати напрями досліджень, швидко адаптуватись до нових умов і проблем, проявляти високу мобільність.

Не маючи можливості ретельно викласти всі напрями підвищення соціального статусу науки, зупинимось на тих, що торкаються вдосконалення змісту реформування системи і управління підготовки наукових кадрів. З нашого погляду, найбільш важливими, що потребують першочергового розв’язання, такі протиріччя.

По-перше, це суперечність між проголошуваними цілями щодо

зростання рівня фахової підготовленості наукових і науково-педагогічних працівників і їхніми реальними можливостями щодо реалізації цих вимог. Йдеться, приміром, про необхідність обов’язкового стажування в університетах за кордоном при поданні на отримання вчених звань, але при цьому не вказується джерело фінансових витрат. З огляду на низький рівень зарплати науковців і викладачів вишів відрядження до європейського університету і проходження там повноцінного стажування ставить у вкрай складне фінансове положення, штовхає до кредитів у банківських установах. Ця ж ситуація повністю стосується і вимоги щодо публікацій в журналах, що входять до наукометричних баз типу SCOPUS, особистої участі у міжнародних конференціях тощо.

По-друге, це суперечність між європейським стандартом щодо автономії викладача університету у викладанні профільної для нього дисципліни і жорсткими регламентаціями в цьому плані з боку профільного Міністерства. Кількість обов’язкової для заповнення науковцями і викладачами ВНЗ документації залишається ще занадто великою, що відволікає від безпосередньо наукової творчості і явно не сприяє підвищенню соціального статусу наукових та науково-педагогічних працівників.

По-третє, між проголошеним зменшенням навчального навантаження з 900 до 600 годин і реальним станом речей. Досвід засвідчує, що у багатьох ВНЗ ухвалили рішення про поступовий перехід до 600 годин, і крім того ще змінили структуру навантаження. Поширеним стало явище, коли відтепер фактично в 600 годин входять виключно так звані “горлові години”.

По-четверте, між проголошуваним курсом на практичну спрямованість навчання у ВНЗ, на прикладний аспект наукової творчості і таким, що постійно зменшується, попитом з боку промисловості та інших галузей реального виробництва, де такі наукові досягнення могли б бути застосовані.

По-п’яте, бізнес-структури залишаються доволі закритими для вивчення економічної ситуації в них, проведення експериментів мікроекономічного характеру. Підприємці при цьому посилаються на

“комерційну таємницю”. Так закритість істотно знижує якість і прикладну цінність проведених досліджень і руйнує відносини в системі “наука-освіта-виробництво”. Підвищенню статусу має істотно посприяти кардинальна зміна у ставленні влади до рекомендацій вчених, адже на жаль “ті, хто наділений правом приймати рішення, їх не читають” [1, с. 17].

Список використаних джерел:

1. Нагорна Л. П. Історична культура: концепт, інформаційний ресурс, рефлексивний потенціал / Л. П. Нагорна. – К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2014. – 382 с.

V. Khanstantinov. Improving the status of science – an important component of forming knowledge society.

Summary

The need to raise the status of science as an important component of modern Ukraine modernization, development of knowledge. Emphasized the integrated approach to solving this problem. Outlined the main directions of its decision.

Keywords: science, status, knowledge society, education.